

NOTITIE GRAS-INZAAIEN: de wenselijkheid van het inzaaien van kale bodems met grasmengsels in relatie tot de vegetatieontwikkelingen.

P.A.Slim en D.C.P.Thalen

RIN Leersum, juni 1987

1. In het onderstaande is enige informatie samengevat betreffende vegetatieontwikkelingen op kale bodem na het al dan niet inzaaien met gras- en kruidenmengsels. Deze informatie wordt gegeven op verzoek van de Werkcommissie Oostvaardersplassen in verband met inrichtings- en beheersmaatregelen die voor dit gebied reeds zijn en nog zullen worden getroffen. Gekozen is voor een korte **samenvattende karakteristiek met een uitgebreide literatuurlijst** met behulp waarvan desgewenst de hieronder volgende uitspraken getoetst kunnen worden.

2. Een grote hoeveelheid binnen- en buitenlandse literatuur laat zien dat **spontane vegetatieontwikkeling op geroerde en ongeroerde kale bodem over het algemeen binnen redelijke termijn plaatsvindt. Reeds na enkele jaren is sprake van een vrijwel gesloten vegetatiedek.** Slechts onder zeer extreme omstandigheden (strand, lage kwelder, stuifzand - en zelfs daar zijn vaak nog vegetaties mogelijk -, in de winter droogstaande en in de zomer onder water verdwijnende oevers van het Veerse Meer) zal dit niet het geval zijn. Het gevoerde vegetatiebeheer is bepalend voor het uiteindelijke resultaat. Zonder ingrijpen zal in de Nederlandse situatie vrijwel overal op den duur een vorm van bos ontstaan. Om een korte, lage, kruidachtige vegetatie te laten ontstaan en laten voortbestaan is een beheer van grazen en/of maaien nodig.

3. In document W 870407-014 van de commissie wordt vermeld: "Het blijkt echter dat niet uitgezaaide soorten zich niet of pas veel later vestigen (uitgezonderd Ruwbeemd, Geknikte vossestaart en Straatjesgras) hoewel ze wel in de ontstane biotoop thuishoren. De gebrekkige verspreiding van grassoorten is hier debet aan en is een van de redenen waarom uitzaaien van aangepaste grasmengsels noodzakelijk is om zo spoedig mogelijk een goed aangepaste grasmat te krijgen". Dit citaat toont de kern van de problematiek. Hier wordt niet verder ingegaan op het gegeven of er in het gebied na 20 jaar nog een disseminatieprobleem zou bestaan, en evenmin op de bewering dat grassen een 'gebrekkige verspreiding' zouden hebben. Geconstateerd wordt echter dat, op grond van de literatuurgegevens duidelijk wordt dat **de uitgezaaide vegetatie zelf een factor blijkt te zijn die de vestiging van andere soorten remt.** De natuurlijke ontwikkeling van de onder deze abiotische situatie thuishorende spontane vegetatie wordt belemmerd. Uit langjarig vergelijkend vegetatieonderzoek aan ingezaaide en niet ingezaaide situaties in de Grevelingen bleek de vertraging ongeveer 10 jaar te bedragen. Op de rijke gronden van het Oostvaardersplassengebied zou dit verschil in ontwikkeling anders kunnen liggen. Het zich afvragen welke (gras)soorten beter zijn aangepast aan de lokale omstandigheden dan de taxa die er zich vanzelf vestigen is een retorische vraag.

4. Het werkelijke probleem van het wel of niet inzaaien in de Oostvaardersplassen-situatie is een tijdprobleem: **moeten er direct optimale omstandigheden voor de ganzen aanwezig zijn, of mag hier ook enige tijd over heen gaan?** Moet de tafel voor de ganzen zo spoedig mogelijk gedekt staan of wordt evenveel of meer waarde gehecht aan andere ontwikkelingen: wordt het buitenkaadse gebied in staat gesteld via een natuurlijke ontwikkeling uit te groeien tot een gebied met grote (vegetatiekundige en daarmee levensgemeenschaps-) natuurwaarden? Met het inzaaien van een uitgelezen grasmengsel wordt wel een eerder, maar ook

OCN 1043940011

ISN 2243720

een minder natuurlijk, resultaat verkregen. **Bij niet inzaaien zal er zeker sprake zijn van een eerdere en grotere vegetatiekundige waarde.** Uit jarenlange waarnemingen aan 'geïntroduceerde graslanden' is steeds weer gebleken dat na verloop van tijd de floristische samenstelling toch drastisch verandert. De zorgvuldig gekozen mengsels bleken toch niet zo uitgekend en bepaalde cultivars bleken kwetsbaarder dan de overeenkomstige wilde soorten voor vorst, plagen en concurrentie. Bepaalde ecotypen blijven over. Het graszaad is veelal van buitenlandse herkomst en kan aanleiding geven tot de introductie van exoten. In document W 870407-16 werd het al aangegeven : "De uiteindelijke botanische samenstelling is meer afhankelijk van het beheer, de weersgesteldheid en andere niet te voorspellen factoren ("het milieu selecteert"), dan van de inzaaiverhoudingen".

5. Bij de beoordeling van het te scheppen of zich te laten ontwikkelen vegetatiedek is het van belang te bedenken **dat natuurlijke grazige vegetaties op deze schaal voor Nederland vrij uniek zijn.**

6. Bij een afweging over inzaaien dient ook het kostenaspect te worden beschouwd. **Niet inzaaien is goedkoper.** Het gaat om een bedrag van vele tienduizenden guldens. Het geld voor aanleg en inzaai zou ook gereserveerd kunnen worden voor eventuele schadeclaims voor ganzenschade in een overbruggingsperiode waarin de voor ganzen gewenste en benodigde grazige vegetatie bezig is te ontstaan.

7. De in de stukken gedane aanbeveling de ontwikkeling van de botanische samenstelling van de vegetatie (als besloten wordt in te zaaien) **jaarlijks op te nemen door middel van permanente kwadraten** kan slechts van harte ondersteund worden. Nog beter zou het zijn de kwadraten in dat geval **naast niet ingezaaide "duplo's"** aan te leggen, zodat ook de spontane vegetatie-ontwikkeling vergelijkend kan worden gevolgd. Deze duplo's moeten dan wel op enige afstand van de ingezaaide vegetatie liggen, aangezien de niet-ingezaaide delen over grote afstanden nog indirect 'vervuild' zullen worden met de ingezaaide soorten.

8. Literatuur

- BEEFTINK, W.G., 1967. Veranderingen in bodem en vegetatie van de voormalige slikken en schorren langs het Veeerse Meer. Driemaandelijks bericht Deltawerken (41): 2-8.
- BEEFTINK, W.G., 1970. Ontwikkeling van de vegetatie op drooggevalen slikken en schorren in het Veeerse Meer. Biologisch Jaarboek + Dodonaea 38: 213-215.
- BEEFTINK, W.G., M.C. DAANE & W. DE MUNCK, 1971. Tien jaar botanisch-oecologische verkenningen langs het Veeerse Meer. Natuur en Landschap 25 (2): 50-65.
- BOER, A.C., 1942. Plantensociologische beschrijving van de orde der Phragmitetalia. Nederlandsch Kruidkundig Archief (52): 237-302 [289-294].
- FEEKES, W., 1936. De ontwikkeling van de natuurlijke vegetatie in de Wieringermeer-polder, de eerste groote droogmakerij van de Zuiderzee. Nederlandsch Kruidkundig Archief (46): 1-295 + 32 afbeeldingen.
- FEEKES, W., 1939. Botanische verkenning van de Piamer Kooiwaard en van de Makummerwaard en het daarop gelegen reservaat van It Fryske Gea. Correspondentieblaadje Zuiderzeeonderzoek 5 (5): 54-58 + div. figuren en tabellen.
- FEEKES, W., 1943. De Piamer Kooiwaard en Makkumerwaard. Nederlandsch Kruidkundig Archief (53): 288-331.
- FEEKES, W. & D. BAKKER, 1954. De ontwikkeling van de natuurlijke vegetatie in de Noordoostpolder. Van Zee tot Land 6: 1-92.
- JOENJE, W., 1978. Plant colonization and succession on embanked sandflats; a case study in the Lauwerszeepolder, The Netherlands. RU, Groningen. 160 p.
- JONG, D.J. DE & T.J. DE KOGEL, 1977. Vegetatie Veermansplaat, Stampersplaat, Hompelvoet 1974. Rijkswaterstaat, Middelburg. 16 p. + div. bijl.
- KLOOS, A.W. & W.C. DE LEEUW, 1928. De spontane vegetatie van den proefpolder te Andijk in 1928. Nederlandsch Kruidkundig Archief [38]: 149-161.
- KLOOS, A.W. & W.C. DE LEEUW, 1930. De vegetatie van den proefpolder te Andijk in 1929. Nederlandsch Kruidkundig Archief [40]: 113-118.
- LAAR, J. VAN DE & P.A. SLIM, 1981. Veranderingen op verlaten landbouwgronden in de Baronie Cranendonck met behulp van begrazing door IJslandse pony's. Brabants Landschap (57): 5-10 en (58): 25-38.

- LAAR, J.A.J. VAN DE & P.A. SLIM, 1979. Veranderingen in flora en vegetatie van de verlaten landbouwgronden in het CRM-reservaat Baronie Cranendonck na vijf jaar begrazing door IJslandse pony's (1972 - 1977). Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum. 70 p. + 2 bijl.
- LONDO, G., 1971. Patroon en proces in duinvalleivegetaties langs een gegraven meer in de Kennemerduinen. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum. 279 p. + 18 bijl.
- LONDO, G., 1982a. Kleinschalige natuurbouw proeftuin Scherpenzeel; plantesoorten 1967-1976. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum. 108 p. + 1 bijl.
- LONDO, G., 1982b. Kleinschalige natuurbouw proeftuin Scherpenzeel; vegetatieontwikkelingen 1967-1976. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum. 14 p. + 4 bijl.
- LOTZ, B. & H. POORTER, 1983. Natuurtechnische begrazing; een aanzet tot een modelmatige benadering. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum. 74p.
- PICKETT, S.T.A., 1982. Population patterns through twenty years of oldfield succession. *Vegetatio* 49: 45-59.
- SCHAMINÉE, J. & S. HENNEKENS, 1985. Bodem en vegetatie van de Wylré-akkers (Zuid-Limburg): van bouwland naar krijthellinggrasland. *De Levende Natuur* 86 (2): 53-60.
- SCHMIDT, W., 1975. Vegetationsentwicklung auf Brachland - Ergebnisse eines fünfjährigen Sukzessions-versuches. In: W. Schmidt (Red.), *Sukzessionsforschung*: 407-434. Cramer, Vaduz.
- SCHMIDT, W., 1976. Sukzessionsforschung im Brachland. *Verhandlungen der Gesellschaft für Ökologie*, Göttingen: 279-296.
- SCHMIDT, W., 1981. Ungestörte und gelenkte Sukzession auf Brachäckern. *Scripta Geobotanica* (15): 1-199.
- SLIM, P.A., 1987. Natuurlijke ontwikkelingen en het beheer op zandplaten in de Grevelingen. *De Levende Natuur* 88 (3): in druk.
- SLIM, P.A. & P. OOSTERVELD, 1985. Vegetation development on newly embanked sandflats in the Grevelingen (The Netherlands) under different management practices. *Vegetatio* 62 (1-3): 407-414.
- SYMONIDES, E., 1985 [1986]. Floristic richness, diversity, dominance and species evenness in old-field successional ecosystems. *Ekologia polska* 23 (1): 61-79.